

Učíme se trochu jinak
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DIFERENCIACE VE VÝUCE

**Metodická příručka k výuce skupin
s různou úrovní znalostí a dovedností**

Channel Crossings

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Projektová výuka jazyků v praxi aneb učíme se trochu jinak

CZ.1.07/1.3.04/01.0005

Channel Crossings s.r.o.

OBSAH

1. Úvod.....	3
2. Skupiny s různou úrovní znalostí a dovedností a jejich pojetí.....	4
3. Classroom management.....	5
3.1 Základní doporučení.....	5
3.2 Analýza potřeb a problematických oblastí.....	6
3.3 Strategie práce se třídou.....	7
3.4 Zásady práce se třídou.....	10
4. Oblasti diferenciacce ve výuce žáků a studentů.....	11
5. Organizace práce ve třídě.....	13
6. Skupinová práce.....	14
6.1 Výhody.....	14
6.2 Možné problémy.....	14
6.3 Typy skupin.....	15
6.4 Druhy práce ve skupině.....	16
6.5 Výuka v jednotřídkách.....	20
7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve výuce.....	22
8. Užitečné zdroje.....	29

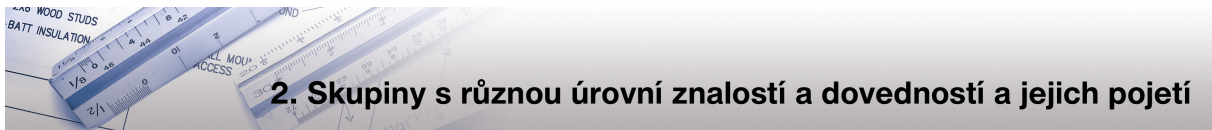
1. Úvod

Tato metodická příručka vznikla v rámci projektu *Projektová výuka jazyků v praxi aneb učíme se trochu jinak* za finanční podpory Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

Příručka je určena nejen pro pedagogy základních a středních škol Středočeského kraje, ale pro všechny zájemce z řad učitelů, kteří chtějí získat novou inspiraci pro výuku cizích jazyků a dále se profesně rozvíjet.

Věříme, že nejen tato příručka, ale i ostatní metodické materiály pro Vás budou užitečným pomocníkem a zdrojem nových podnětů pro výuku Vašich žáků.

Tým Channel Crossings

2. Skupiny s různou úrovní znalostí a dovedností a jejich pojetí

Co je skupina s různou úrovní znalostí a dovedností?

V takové skupině:

- Zatímco někteří žáci pracují a jsou schopni odpovídat na otázky a mít dobré výsledky, jiní zůstávají pozadu, zdá se, že nerozumí a jejich výsledky jsou horší.
- Zatímco někteří žáci dávají pozor a spolupracují, jiní nejsou tolik zaujati.
- Učitelé jsou znepokojeni, protože si myslí, že nevyžadují „dost“ od dobrých žáků a nepomáhají dost těm slabším.
- Pro učitele je těžké postavit hodinu tak, aby se všichni mohli dostatečně zapojit.

Proč?

Problém netkví v tom, že někteří žáci jsou „chytřejší“ nebo „lepší“, situace je mnohem komplexnější.

Žáci se liší v různých aspektech:

Liší se v úrovni jejich:

- Pozornosti
- Zájmu
- Motivaci
- Stylu učení
- Typech inteligence
- Psychologických potřebách
- Fyziologických potřebách
- Tempu
- Vyzrálosti/vyspělosti/věku
- Všeobecných znalostech a rozhledu
- Znalostech a dovednostech v cizím jazyce/počáteční jazykové úrovni
- Připravenosti
- Preference
- Vztahů s ostatními žáky
- Postoji k učení apod.

3. Classroom management

Osobnost učitele

Učitel má za úkol vytvořit podmínky, ve kterých lze vyučovat, tj. vytvořit a vést úspěšnou skupinu. Důležité jsou přístup a záměry učitele, jeho osobnost a vztah s žáky. Neméně důležité jsou jeho organizační schopnosti a techniky často nazývané **classroom management**.

Role učitele se mění, stává se spíše průvodcem, rádcem, pomocníkem a moderátorem .

Classroom management

- týká se těchto oblastí: obsahu, procesu, produktu a prostředí
- zahrnuje tedy jak rozhodnutí, tak aktivity

*Aktivity – **co** udělat?, **kde**? (např. přemístit židle)*

*Rozhodnutí – **zda** to udělat, **kdy**, **jak** a **kdo** to udělá a jaký bude konečný výstup*

Z toho vyplývá, že základní dovedností zde je rozpoznání dostupných možností a provedení vhodných rozhodnutí, díky nimž se realizují efektivní a účinné aktivity.

3.1 Základní doporučení

- Zaměřte se na celkový koncept - s důrazem na pochopení a smysl pojmů.
- Provádějte průběžné hodnocení a analýzu způsobilosti, potřeb a zájmů žáků. Zjistěte, kteří žáci budou potřebovat vaši pomoc, kteří méně.
- Využívejte flexibilního seskupování. Někdy nechte žáky pracovat samostatně, někdy ve skupinách - podle jejich možností, zájmů, učebních stylů apod. Frontální výuku se všemi žáky využívejte k motivaci, k uvedení tématu, plánování či v závěru hodiny.
- Používejte hodnocení jako učební pomůcku. Hodnocení by mělo probíhat před, během a po výukových blocích a mělo by vám pomoci s otázkami týkajícími se potřeb žáka a jeho optimálního způsobu učení.
- Kladte důraz na rozvoj kritického a tvořivého myšlení. Úkoly, aktivity a postupy by měly být takové, aby žáci byli nuceni chápat smysl pojmů a jejich význam uplatňovat v praxi.
- Je zásadní, aby byli do výuky zapojeni všichni žáci. Usilujte o to, aby vaše výuka byla poutavá a motivující pro různorodé skupiny žáků. Obměňujte či připravte různé variace úkolů jak v průběhu samotné výuky, tak v rámci jednotlivých skupin či pro samotné jednotlivce.

3. Classroom management

3.2 Analýza potřeb a problematických oblastí

Je důležité brát odlišnosti žáků v potaz již při přípravě a plánování hodiny a jednotlivých aktivit v hodině. Je nutné dát všem žákům možnost těžit z hodiny, maximalizovat jejich úspěch a pokrok.

a. Nejdříve si odpovězte na následující otázky:

- *Obracím pozornost na všechny žáky ve třídě?*
- *Vidí na mě všichni žáci?*
- *Vidím já na všechny?*
- *Slyší mě všichni?*
- *Znám všechny žáky jménem?*
- *Sedí slabší žáci dál ode mě, takže je těžší s nimi navázat oční kontakt?*
- *Kladu otázky celé třídě a dám všem čas na rozmyšlení nebo spíše nechám ty rychlejší vykřikovat odpovědi první, takže vlastně odpovídají vždycky ti samí?*
- *Jednám férově?*
- *Povzbuzuji všechny žáky?*
- *Jsem trpělivý?*
- *Dávám jasné instrukce?*
- *Vymezím čas pro jednotlivé aktivity? Všimnou si všichni, že chci zadat novou instrukci nebo něco vysvětlit?*
- *Cítí se všichni žáci pohodlně (V některých situacích nejsou žáci schopni se učit – moc velké horko/teplo/zima/rozrušení/přetížení atd. – ne každou situaci může učitel ovlivnit).*

b. Připravte dotazník pro žáky:

Je nutné identifikovat problémy studentů, jejich silné a slabé stránky, oblasti zájmů apod., abyste se v situaci orientovali či popř. měli představu, jak sestavit hodinu.

Otázky mohou být typu:

- *Jaké druhy činností tě baví?*
- *Z jakých činností se něco naučíš/získáš?*
- *Jakou dovednost chceš či potřebuješ rozvíjet nejvíce?*
- *Pracuješ raději samostatně či raději ve skupině?*
- *Pracuješ raději sám nebo s kamarádem(dy)?*
- *Raději o tématu píšeš nebo o něm mluvíš? Maluješ rád? apod.*

3. Classroom management

3.3 Strategie práce se třídou

- otevřená diskuse s žáky – rozbor situace, řešení
  - analýza (sami žáci se zamýšlejí nad svými potřebami, stylem učení, strategiemi, motivací, silnými a slabými stránkami atd.) – odpovědi na otázky typu: *Jaké druhy činností vás baví, z jakých něco získáte?* apod.
  - diskuse – probíhá na základě výsledků analýzy, lektor situaci vysvětlí a seznámí žáky s možnými řešeními
  - dohoda (učitel – žáci) – dohoda se týká činnosti v hodinách, jakým způsobem a za jakých podmínek bude výuka probíhat
- sebehodnocení žáka
  - Uvědomování si vlastních problémů, schopností, potřeb – lze rozvíjet formou diáře, vlastního hodnocení, záznamů chyb či zvládnutého učiva apod.
- skupinová práce
  - Vytvořené skupiny by spolu neměly pracovat dlouho. Je možno vytvářet homogenní/heterogenní skupiny = podobné či rozdílné úrovně. Více informací viz *Skupinová práce*
  - Dvojice, skupiny, celá třída, jednotlivci
- různé typy (či rozsah) zadání
  - Tvorba různých zadání pro různé úrovně, např. otázky týkající se přečteného textu – 2 sady A/B – všichni žáci by měli splnit sadu A, zdatnější i sadu B, nebo mohou dostat text navíc, vyplnit cvičný úkol, písemná zadání, či pro slabší – zjednodušený text apod.
  - Jednodušší řešení: zdatnější studenti – detailní práce se slovní zásobou v textu, práce se slovníkem (mohou pak prezentovat celé třídě), psaní poznámek na tabuli atd.
- práce navíc, domácí práce
  - Lze zadat odlišné domácí úkoly: slabším – úkol, který se týká probrané látky (to, čemu nerozuměli, co potřebují procvičit atd.), zdatnějším – takový, který rozšíří jejich znalost či ji více otestuje (vhodné jsou písemné úkoly – pomohou vám identifikovat žákovy nedostatky, které během hodiny nezaznamenáte) .

3. Classroom management

- adresování, nazývání žáků jménem
  - učitel adresuje otázky ne celé třídě, ale jednotlivci (jinak odpovídají ti zdatnější, slabší žáci zůstávají pasivní)

Zásady:

  - nejdříve otázka, pak jméno žáka (každý tedy musí poslouchat a přemýšlet)
  - zvažte, jak těžké či snadné bude pro žáky odpovědět (pokud slabší žák má problémy, pak vyvolejte zdatnějšího, ale snažte se ty slabší podporovat)
  - dávejte si pozor, abyste slabším žákům nezadávali pouze velmi jednoduché až primitivní otázky – je to nevhodné a demotivující
  - snažte se vyvolávat všechny žáky, ne jen určitý typ žáků
  - je vhodné nejdříve vyvolat zdatnějšího žáka, pak slabšího, který má tak možnost slyšet příklad, názornost, pomáhá mu to lépe se v otázce zorientovat
- oprava chyb
  - Důležitá je citlivost učitele. Někteří zdatní žáci vyžadují přímou a důslednou opravu, tento přístup však může být stresující pro ty slabší; zvažte, jaké jsou vaše cíle. Zdatnější žáci podporujte v opravě jejich vlastních chyb.
- kurikulum – osnovy
  - Využívejte nápady a myšlenky z učebnic k přípravě činností, aktivit na dané téma – přizpůsobte různým úrovním
- strategie s ohledem na styl učení

typy:

  - **vizuální** – používejte hodně vizuálních pomůcek, karty, obrázky atd.
  - **audio (poslechový)** – využívejte nahrávek, video, příběhy, písně, dril, memorování aj.
  - **kinestetický (pohybový)** – fyzické, pohybové aktivity, soutěže, hry, role play
  - **hmatový** – projekty, hry, role play, využívejte "během poslechové" aktivity, doplňování do tabulky, přiřazování diagramů apod.

3. Classroom management

- jmenování pomocníků/asistentů
  - zdatnější žáci pomáhají slabším
- přímé otázky
  - Např. otázku typu *Jak se muž jmenuje?* zadávejte slabším žákům. Otevřené otázky (*Co se stalo? Jaké měl problémy?*) či složitější zadání (převyprávět text) zadávejte zdatnějším.
- zřízení „jazykových koutků“
  - Místo, kde žáci najdou zadání pro procvičení toho, co je zajímavá či co potřebují (oddělení: čtení, psaní, poslech gramatika). Žák má kdykoliv možnost tohoto koutku využít a vybrat si cvičení dle svých potřeb. Cvičení vyplní, odevzdá (jedná se o samostatnou práci) – lektor cvičení opraví, popřípadě vysvětlí nedostatky (aktivity se mohou týkat jednoduchého procvičování slovní zásoby a přiřazování až po čtení komplikovanějších příběhů, volné odpovídání na otázky apod.). Žáci pracují vlastním tempem.
- zábava, motivace
  - pozitivní atmosféra ve třídě je velmi důležitá
  - je vhodné vyhodnotit průběh aktivit po jejich skončení či v závěru hodiny, popř. podniknout změny. Žáci sami (jednotlivci či ve skupinách) se mohou podílet na přípravě některých aktivit (kvíz, sudoku, souhrn učiva, opakování, prezentace aj.).
- individuální zpětná vazba
  - platí jak pro žáka, tak po lektora

3. Classroom management

3.4 Zásady práce se třídou

Postupujte:

- **od konkrétního po abstraktní** (Slabší žáci řeší konkrétní, přímé otázky. Zdatnější žáci řeší abstraktnější myšlenky a materiály.)
- **od jednoduchého ke složitějšímu** (Komplikovanější materiály, práce s různými zdroji, výzkum, složitější otázky, problémy, dovednosti nebo cíle zadání, situace aj. řeší zdatnější žáci.)
- **od základního po transformační** (Pro zdatnější - zadání, která vyžadují manipulaci, práci s informacemi, materiály, myšlenkami či jejich uplatněním.)
- **od problémů řešených z jednoho úhlu po problémy řešené z několika různých úhlů** (Pokročilí žáci - úkoly, které se skládají z několika částí či dané téma řeší z různých úhlů pohledu, hledají se vztahy mezi jednotlivými částmi apod.)
- **od strukturovaných úloh (cílených) po otevřené** (Pokročilí žáci – úkoly, které jsou otevřenější v otázce jejich řešení, rozhodnutí a přístupů, vyjádření rozhodnutí, stanoviska, apod.)
- **od menší nezávislosti po větší nezávislost** (Čím zdatnější žák, tím více schopen vlastního monitoringu, plánování, navrhování apod.)
- **od rychlých aktivit po časově náročnější** (Pokročilí žáci někdy těžší z rychlého probrání předepsaného tématu, aby pak měli více času na jeho prostudování, prozkoumání do větší hloubky a šířky.)

4. Oblasti diferenciacce ve výuce žáků a studentů

Diferenciace (variace, alternativy) může probíhat v těchto oblastech:

- **Obsah / téma - Co se učí, dostupnost informací a myšlenek**

Obsah je možné popsat jako znalosti, dovednosti a postoje, které chceme děti naučit. Odlišení obsahu vyžaduje, aby žáci byli nejdříve otestováni a učitel se tak dozvěděl, kteří z nich nepotřebují přímou instruktáž. Zdatnější žáci totiž můžou přeskočit úvodní instrukci (tj. vysvětlování látky) a pracovat na jejím pochopení a aplikaci (tj. řešení problému). Tato strategie je často označována jako komprese osnov. Další způsob, jak odlišit obsah, je jednoduše umožnit zdatnějším žákům urychlit tempo jejich pokroku. Mohou pracovat samostatně na některých projektech, tj. na těch, v nichž postupují rychleji než jejich vrstevníci.

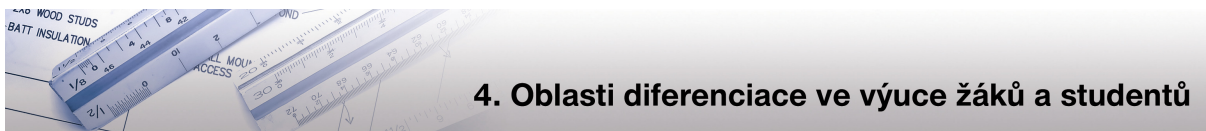
Pokud žáci studují stejné téma, ale z různých materiálů a typy aktivit jsou stejné, pak:

- Používejte texty různých úrovní čtení.
- Používejte různé typy organizátorů, schémat přehledů pro zapisování poznámek.
- Používejte příklady a ilustrace vycházející ze zájmů žáků.
- Učitel pomáhá žákům při výběru vhodných materiálů, zdrojů.

- **Proces / aktivity – Jak si žáci znalosti, dovednosti, informace osvojují**

Jedná se o odlišení různých vzdělávacích aktivit nebo strategií tak, aby představovaly vhodné metody pro žáky. Je důležité nastínit žákům alternativní cesty k zpracování tématu. Žáci například mohou používat grafické organizátory, mapy, diagramy nebo grafy pro zobrazení pochopení pojmů. Různé úrovně složitosti grafů vyhovují žákům s rozdílnou úrovní dovedností a schopností.

- Přizpůsobte tempo schopnostem žáků – žáci studují stejný obsah, ale aktivity jsou odlišné.
- Využívejte skupinovou práci, kdy žáci spolu spolupracují.
- Rozvíjejte činnosti, které vedou k různým pohledům na věc.
- Zvýrazňujte kritický obsah textu.
- Rozdělte úkoly, projekty na jednotlivé části a ty pak společně navazujte na sebe.

4. Oblasti diferenciacie ve výuce žáků a studentů

- **Produkt – Demonstrace toho, co žák pochopil, co se naučil**

Diferenciacie produktu znamená různé typy (či úrovně složitosti) výstupů týkající se tématu. (Žáci by měli prokázat znalost a pochopení pojmů, ale způsob, jak to udělají, vychází z jejich potřeb a možností.)

- Dejte žákům seznam odkazů na internetové stránky, které řeší témata na různých úrovních složitosti.
- Připravte různé druhy tabulek pro záznam výsledků (podle toho, co od žáka očekáváme a jaké jsou jeho individuální potřeby).
- Naučte žáky používat a využívat různých typů nástrojů, technologií.

- **Prostředí a Učební styly – Použití různých výukových strategií, funkce třídy a pocity z ní/v ní**

V závislosti na učebních stylech žáků se doporučují různé učební strategie, je nutné identifikovat individuální nadání a schopnosti a ty pak rozvíjet co nejefektivněji.

- Uspořádání nábytku (jednotlivci, malé skupiny a celá skupina)
- Dostupnost pomůcek a materiálů

Další typy diferenciacie

- Pomoc ze strany učitele – žáci studují ze stejných materiálů, dělají stejné aktivity, ale dostává se jim více či méně pomoci od učitele.
- Rozsah aktivit – studium stejného materiálu, vykonávání stejné činnosti. Zdatnější žáci dostanou cvičení navíc.
- Schopnost reakce – otevřená zadání, která mohou být vypracována na různých úrovních.
- Skupinová práce - žáci pracují v heterogenních skupinách. Navzájem si pomáhají prostřednictvím vzájemné spolupráce a tlumočení úkolů na různých úrovních.
- Gradace – žáci dostanou stejné informace a aktivity. Činnost se stává postupně obtížnější. Žáci postupují podle svých možností, tudíž jen ti nejzdatnější jsou schopni vypracovat ty nejobtížnější úkoly.
- Role – Žáci vykonávají různé činnosti v závislosti na roli, kterou hrají v simulaci.

5. Organizace práce ve třídě

Organizační plán hodiny

- obecný nástin toho, jak by měla být postavena hodina pro třídu s odlišnými úrovněmi
1. část: celá třída – vhodné aktivity na opakování či "zahřátí"
  2. část: **A. frontální výuka** – prezentace a procvičení nové látky (aktivity řízené lektorem)
B. skupinová práce (skupiny, páry i jednotlivci) – procvičení a aplikace nově zvládnutého učiva (aktivity řízené samotnými žáky)

V této části lze postupovat buď nejdříve formou A, pak B, nebo obráceně.

3. část: opět by měla pracovat celá třída společně – opakování, zakončení

Organizace práce

- vysvětlit řádně aktivitu

Jednoduché instrukce, popř. odpovědět na otázky, ujistit se, že všichni vědí, co mají dělat.

- uvést příklady

Činnost lze demonstrovat společně s 1 žákem, nebo mohou žáci činnost předvést sami. Přesvědčíme se, že žáci zadání rozumějí.

- seznámit žáky s časovým limitem

Stačí hrubý nástin, práci lze později přerušit, pokud již většina skončila.

- utvořit skupiny

Lektor by už měl předem vědět, jak velké skupiny budou pracovat, podle jakých kritérií je bude vytvářet, zda se bude hýbat s nábytkem apod. Později tyto úpravy a změny mohou narušit průběh práce.

- činnost lektora

Lektor během aktivit prochází třídou, opravuje chyby na místě, asistuje, je-li potřeba, píše si poznámky, týkající se chyb, problémů, možných změn apod.

- podání zprávy

Žáci referují ostatním o výsledcích své práce, o tom, co se dozvěděli apod.

- diskuse

Týká se průběhu samotné aktivity. Žáci mají možnost vyjádřit, co se jim líbilo, nelíbilo, jaké měli problémy, co by se do budoucna dalo zlepšit, změnit atd.

6.1 Výhody

- interaktivní, žáci více mluví, samostatně pracují s jazykem, spolupracují mezi sebou
- variabilita, motivace, pozitivní atmosféra ve třídě
- podporuje plynulost, rozvoj komunikačních strategií (např. vyjádření názorů, pocitů, souhlasu, potvrzení atd.)
- důraz kladen spíše na obsah než na určitou dovednost
- žáci jazyk více procvičují, vhodné pro žáky různých úrovní
- lektor – monitoruje postup žáků, jejich pokrok, poskytuje jim individuální pomoc, radu atd.

6.2 Možné problémy

- a. Používání rodného jazyka – řešení viz *Diferenciace*.
- b. Dominance zdatnějších žáků – lze také řešit pomocí rolí, které žákům určíme, např. "sekretářka" ve skupině zapisuje vše, co se děje, co je řečeno, "lídr" – vede skupinu, rozhoduje, co, kdy a jak se bude dělat, "mluvčí" – podává zprávy o výsledcích (role je vhodné rozdělovat v rozporu s charakterovým založením žáků, např. nejaktivnější žák – role sekretářky, klidný žák – lídr apod.
- c. Výskyt chyb – je méně časté, že by se žáci od sebe učili špatné návyky (chyby). Chyby jsou normálním projevem v procesu učení, naopak skupinová práce podporuje a povzbuzuje žáky, jejich sebevědomí a schopnost uplatnit znalosti, snižuje jejich obavy z mluvení, důraz je kladen spíše na plynulost než na správnost.
- d. Někteří žáci preferují samostatnou práci – životní realita poukazuje na to, že neexistuje mnoho profesí, při kterých pracujete v izolaci. Spolupráce, interakce jsou běžnou součástí života. Vhodné je si s takovými žáky o problému promluvit a snažit se je motivovat.
- e. Hluk – je obvykle běžnou součástí, protože všichni pracují, více lidí mluví najednou, jedná se o tzv. produktivní hluk. Ale pozor na chaos, kdy si žáci nejsou jistí, co mají dělat!

6.3 Typy skupin

- **dvojice**

- Zde je největší možnost komunikace.
- Podobné úrovně (kombinace silný – silný, slabý – slabý) – seskupení vhodná při aktivitách typu: chybějící informace, dialogy, role plays, oboustranná interview atd.
- Rozdílné úrovně (silný – slabý) – vhodné při řízeném procvičování, aktivity typu: nerovná zadání např. první žák diktuje příběh, druhý ho přepisuje; interview – jeden žák se ptá, druhý odpovídá atd.

- **skupiny**

- V menších skupinách má slabší žák větší možnost spolupracovat, přispívat, účastnit se.
- Rozdílné úrovně – vhodné stolní hry, vytváření seznamů, multimediální projekty, skládačky.
- Podobné úrovně – řešení problému, řazení do posloupnosti, process writing.

- **celá třída**

- Vhodné na úvod hodiny. Zaměření na téma, které se později může zpracovat v menších skupinách.
- Příklad aktivit: projekt, čtení příběhů, obrázkové příběhy, poslech nahrávek, videí, písně, brainstorming.
- Žáci mají možnost mluvit a být v kontaktu s různými členy během krátké doby, každý jednotlivý žák pracuje s dalšími žáky (tedy představiteli různých úrovní). Povzbuzení pro slabší, příležitost pro zdatnější. Typická aktivita je např. *Najdi někoho, kdo...* (vlastní něco, zažil něco zajímavého, má něco rád apod.) – pokud žák odpoví ANO, pak se ptáme na více informací, pokud NE, musíme najít někoho jiného a k původnímu žákovi se vrátit s jinou otázkou.

- **jednotlivci**

- Nezávislé otázky, zadání.

6. Skupinová práce

6.4 Druhy práce ve skupině

• **spolupráce**

- Žáci pracují se stejným materiálem či informací, spolupracují mezi sebou na vypracování zadání.
- Vhodné zadávat do homogenních skupin (stejná úroveň žáků).

Vhodné aktivity:

- Řazení do skupin, seřazování, vybírání (např. vyberte, kdo by se nejlépe hodil na určitou práci, sestavte seznam věcí potřebných k přežití apod.).
- Zkoumání příčin, použití, uplatnění apod. (např. brainstorming – použití kancelářské spony na pustém ostrově, interpretace obrázků apod.).
- Řešení problémů (odpovědi na dopisy, řešení logických hádanek, simulace apod.).
- Tvorba materiálů (např. příprava k debatě, vytvoření programu v rádiu apod.).

Možný problém:

- Mohou se vyskytnout žáci, kteří se sami nedokážou aktivně účastnit práce ve skupině – lze řešit určením rolí, např. role zapisovatele apod.
- Uspořádání: podkova, kruh či žáci sedí vedle sebe, ale všichni by měli mít rovnocenný přístup k materiálu. Toto podporuje účast, spolupráci (vhodnější, než když každý žák dostane kopii materiálu).

• **nadřízený – podřízený**

- 1 člen skupiny má přístup k informaci, kterou si musí vyžádat ostatní žáci, protože ji nemají. (Např. kompletní text má pouze 1 žák, ostatní znají jen klíčová slova, použitím ANO/NE otázek by se měli pokusit zkompletovat text.)

Aktivity:

- Shromažďování dat (interview, dotazování apod.).
- Poskytování, zadávání instrukcí (Jak se dostat na určité místo – práce s mapou, jak uspořádat jednotlivé části předmětu a tak ho zkompletovat apod.).
- Kompletace (doplňování informací).
- "Jednostranná" zadání.
- Vhodné uspořádání: žák – nadřízený sedí tváří k ostatním.

6. Skupinová práce

• **kombinace**

- Nejvhodnější způsob, zajišťuje podporu zájmu a účast.
- Každý žák má vlastní, důležitou informaci. Tzn., že každý člen skupiny vlastní informaci, kterou ostatní nemají, ale přitom je důležitá ke splnění úkolu (Např. tříčlenná skupina: každý člen dostane mapu ostrova, ale žák1 má na mapě pouze jména některých měst a načrtnuto několik cest, žák2 má další města, systém železniční dopravy a letiště a žák3 zbývající cesty a města, pohoří a naznačeny lesy – každá mapa je tedy nekompletní, žáci, aniž by si mapy ukázali, mají pomocí popisu doplnit do svých map chybějící informace.).
- "Oboustranná" zadání.
- Uspořádání: dvojice – nejlépe proti sobě, skupiny – v kruhu.

Aktivity:

- Kompletace (doplňování chybějících informací na obrázku, částí v příběhu aj.).
- Instrukce (1. popisuje obrázek, 2. kreslí apod.).
- Přiřazování, klasifikace, rozlišování (Jsou partnerovy kresby shodné s vašimi? Přiřazujte obrázky tak, jak je má partner apod.).
- Seřazování (obrázky, věty podle pořadí aj.).

• **jednotlivci (nezávislost)**

- Každý žák má informaci shodnou s ostatními, ale pracuje s ní sám, nezávisle na ostatních. Např. aktivita *Řekni ...* - žáci ve skupině pracují s tabulkou, každé její políčko obsahuje otázku či zadání, např. *Pojmenuj jednotlivé části stromu* nebo *Co škodí stromům?* apod. Žák určí políčko (např. 1B), další žák odpoví a vybere políčko pro následujícího. Cvičení může vycházet např. z přečteného článku.
- Uspořádání: nejlépe v kruhu.

Aktivity:

- Řešení problému (např. role play).
- Opakování (Např. řetězový příběh – každý žák převypráví ten samý příběh a sledují se změny či obměny.).
- Doplnění (Každý žák má vymyslet část příběhu.).

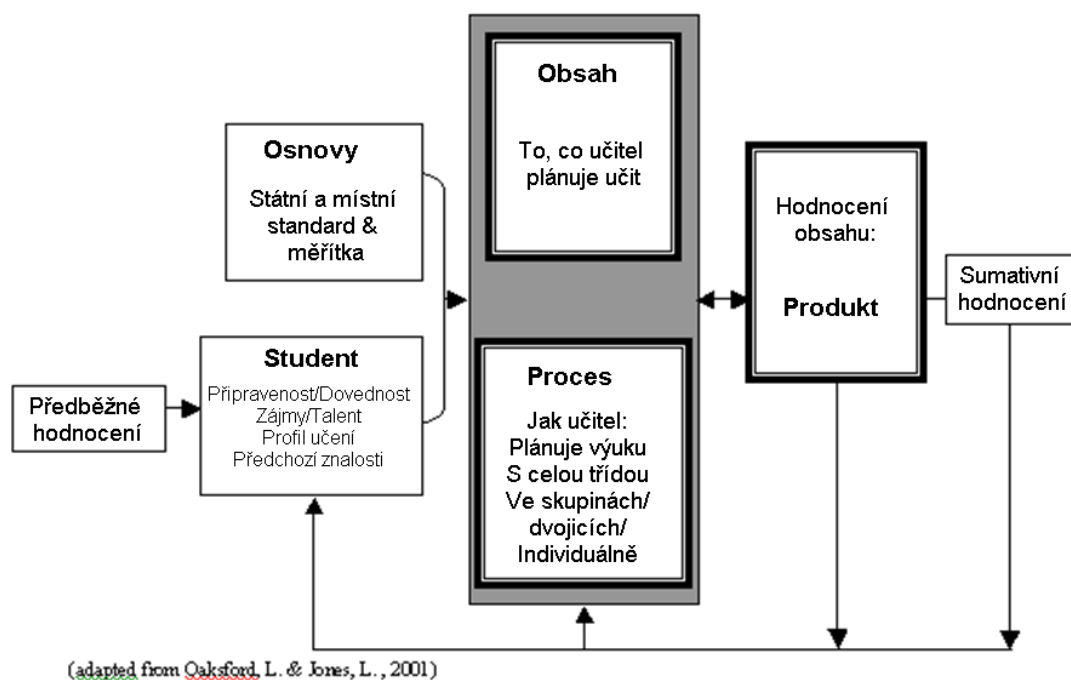
6. Skupinová práce

Další otázky

- *Jak velké by skupiny měly být?*
  - Čím je skupina menší, tím více jednotlivý žák aktivně pracuje (tzn. 2 – 3 osob ve skupině).
  - Velké skupiny jsou vhodné pro tzv. velká zadání či úkoly (např. projekty, diskuse apod.), doporučuje se max. 6 osob ve skupině.
- *Jak utvářet skupiny?*
  - Je vhodné, aby členy skupin vybíral lektor (přihlíží k rovnoměrnému rozložení "sil" a schopností).
  - Namátková rozdělení (např. rozpočítávání, podle věku, barvy očí apod.) lze zařadit při krátkých zadáních, kdy žáci mohou pracovat s kýmkoliv.
- *Co dělat, když některá skupina skončí dříve?*
  - a. Zkontrolujte, jestli skupina opravdu řádně splnila zadání.
  - b. Skupiny, které skončily dřív, si mohou mezi sebou porovnat řešení, odpovědi.
  - c. Takovým skupinám můžete zadat 1 – 2 doplňující otázky, které se zadáním souvisí. Členové těchto skupin mohou vypomoci ve skupinách, které ještě pracují.

Cyklus učení a rozhodující faktory používané při plánování a realizaci diferenační výuky

6.5 Výuka v jednotřídkách

- Dva různé přístupy:

1. Učitel vykládá novou učební látku ve dvou různých skupinách v odlišném čase.
2. Společné lekce jsou postaveny kolem "velké myšlenky", nebo tématu, zatímco konkrétní obsah je řešen v rámci každé skupiny.

Plánování lekcí

- Sladte související témata a prvky (přehled témat daného roku).
- Zaměřte se na propojení "velké myšlenky" a společných odpovídajících pojmů a dovedností.
- Zvažte, které společné prvky mohou být použity v závěrečných úkolech.
- Zvažte varianty obsahu, procesů a produktu vhodné pro jednotlivé žáky či skupiny.
- Využívejte psaných úloh.
- Pro čtení zvolte společné nebo související materiály.
- Propojte různé předměty tam, kde to lze.

Načrtnutí lekcí

- Zaměřte se na výuku "velké myšlenky" či základních pojmů a dovedností, které jsou společné pro dané stupně.
- společné může být:

- Téma	- Velká myšlenka (návodné otázky)	- Dovednosti
- Procesy	- Strategie	- Produkty

Využívejte přístupů zkoumání, šetření, dotazů aj.:

- Učitel se stává průvodcem, pomáhá.
- Žáci provádějí výzkum různých témat v rámci společné myšlenky (námětu).
- Připravte odlišné úkoly podle individuálních potřeb žáků.
- Vystupňujte konkrétní studijní obsah, látku.

6. Skupinová práce

JAK?

- Zaměřte se na rozvoj kvality znalostí a dovedností.
- Obměňujte, odlišujte obsah, procesy a produkty.
- Ve skupině žáků podobných jazykových dovedností používejte pokud možno stejné zdroje.
- Plánujte společné lekce. Postupujte s novou výukovou částí a pro každý stupeň přidejte cvičení na upevnění znalostí a jejich aplikaci.
- Obměňujte skupiny podle potřeby.
- Využívejte přístupů založených na řešení, rébusech, hádankách apod. + různých strategií učení.

Zasedací pořádek v jednotřídce

- Zaveďte tři základní oblasti ve třídě: oblast pro nižší ročník, oblast pro vyšší ročník, schůzovní oblast pro všechny

Flexibilita

- Flexibilní sezení využívejte jako reakci na měnící se potřeby, má zásadní význam pro řízení aktivit ve třídě.
- Umožněte snadný přístup k učebním materiálům.
- Vytvořte si rutinu (Např. co dělat, pokud skupiny skončí s prací dříve, jak rychle vytvářet skupiny podle typu aktivit apod.).
- Vymezte si čas během dne, kdy jste k dispozici pro individuální konzultace s žáky.

Fáze mini-lekce

1. Pokyn pro celou třídu (modelování situace, zadání).
2. Zadání práce do skupin, či jednotlivcům.
3. Na závěr opět výuka celé třídy – shrnutí poznatků, jejich kompilace, reflexe a upevnění.

Management

- Připravte hodinu tak, aby se žáci zabývali ve stejnou dobu různými fázemi výuky.
Například: Žáci nižšího stupně jsou zapojeni do učení se novým poznatků, zatímco žáci vyššího stupně se zabývají upevněním těchto poznatků a jejich aplikací.

Hodnocení

- musí být: - časté - autentické - pravidelné - vztahující se k jednotlivým oblastem
může být: - vedeno jak učitelem, tak i samotným žákem (podpora sebereflexe)

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

Odstupňované úkoly

Pokud se žáci v rámci stejné třídy nedokáží vyrovnat se stejným cvičením, lze navrhnout, aby tentýž úkol byl proveden různými skupinami žáků na různých úrovních. Výhodou tříděných či odstupňovaných aktivit tohoto typu je, že všichni pracují na stejném textu, ale na úrovni, která je pro ně odpovídající. Hlavní nevýhodou bývá to, že učitelé musí strávit více času přípravou.

- Cloze test

Podobná verze tohoto cvičení může být připravena pro použití v různých úrovních. Některá z cvičení mohou dokonce vycházet z dialogu nebo úryvků příběhů, které již byly v hodině dříve použity.

Příklad tří souvisejících cvičení; všechny založené na dialogu o pracovním pohovoru:

verze A (nižší úroveň):

- ___ítřa m_____m prac ___ pohovor.
- Prima. V ___olik ___odin?
  - V _____.

verze B (vycházejí přímo z dialogu, který byl již procvičen ústně):

- Zítřa _____ pracovní _____.
- Prima. O jakou _____ se jedná?
  - Recepční.
  - Co recepční _____?
    - Odpovídá na _____.
    - A co _____?
      - _____ zprávy.

verze C (dialog pozměněný na vyprávění):

Marie _____ zítřa v jednu _____ odpoledne pracovní _____ . Chce _____ recepční. Ráda _____ a dokáže _____ jasné vzkazy.

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

- **Příklad odstupňovaných psaných úkolů:**

Jedná se o stejná zadání, která jsou připravena pro skupiny žáků odlišných úrovní.

Např. psaní: A – napsat pohled příteli na téma dovolená (žáci píší celý text sami), úroveň B – text je zčásti napsaný, žáci ho mají dopsat, C – text obsahuje mezery (chybějící slova) – žáci mají vhodná slova doplnit, úroveň D – celý text je napsaný, ale obsahuje alternativy ve slovech, z nich žáci vybírají.

Úroveň A je otevřené zadání, vhodné pro zdatnější žáky. Úrovně B, C a D – představují pomoc a podporu slabším žákům.

- **Odstupňovaný diktát:**

Učitel diktuje text. Úroveň A – žák zapisuje celý text, B – přepis textu, ale s některými mezerami, žáci je mají během poslechu doplnit, C – nejslabší pracují s celým textem, vybírají pouze z alternativ (např. slova podobně znějící, synonyma apod.) a vyberou možnost, kterou slyší. Text tvoří např. vtip, který učitel čte nahlas, žáci píší.

Originál: Žák skládá zkoušky. Profesor se ptá: "Co nejvíc způsobuje pocení u člověka?"

"Vaše otázky" - odpovídá žák.

verze A – doplňte mezery

Žák _____ zkoušky. _____ se ptá: " _____ nejvíc _____ pocení _____ člověka?" " _____ " - odpovídá _____.
--

verze B – zakroužkujte slovo, které slyšíte

Žák skládá/pokládá/nakládá zkoušky. Profesor/Učitel/Profesorka se ptá: "Co/Kdo/Jak nejvíc způsobuje/činí/dělá pocení u/na/pro člověka?" "Vaše/Naše otázky/odpovědi" - odpovídá žák/žák/učitel.
--

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

● Aktivity soustředěné na žáka

Je nutné chápat, že žáci mohou pracovat odlišnou rychlostí a nasazením. Umožněte žákům, ať o úkolech přemýšlejí (mohou pracovat v menších skupinách).

Můžete zadat úkol – psaní – jako reakci na článek, který jste četli nebo poslouchali – skupiny pracují společně, členové se vzájemně podporují, pomáhají si.

Příklad: píseň She's leaving home od Beatles – žáci mají napsat zprávu dívky pro rodiče o tom, že odchází, nebo připravit dialog mezi rodiči, když se o odchodu dozví. Další skupina píše zprávu do bulvárních novin apod.

● Řešení problémů, situací

Podobná cvičení pomáhají integrovat ostatní předměty do např. jazykové výuky.

Žáci řeší reálný problém, jazyk je druhořadý.

Příklad: Jste sám na pustém ostrově, vaše loď se potopila. Ostrov je velmi malý, bez vody a jen zde jen málo stromů. Viděli jste některé ptáky, ale žádná jiná zvířata. Nedaleko od vás vidíte na hladině malý záchranný člun obsahující několik užitečných věcí. Ale potápí se. Máte pouze tolik času a síly na to, abyste k němu doplavali a vzali si pět položek (pouze) a dopravili je zpět na svůj ostrov. Se svým partnerem ve dvojici se dohodněte, pro které předměty se rozhodnete a uveďte důvody pro své rozhodnutí.

10 metrů lana

20 litrů čerstvé vody

rádio

20 plechovek jídla

krabičku zápalek

baterku

zbraň

nůž

krabička 1. pomoci

láhev whisky

signální světlice

teplé oblečení

knihu o rybách v této oblasti

malého psa

mobilní telefon

● Deníky

Žáci si mohou pravidelně psát deník nebo časopis. Mohou psát o všem, co chtějí. Důraz je kladen na plynulost. Učitelé mohou deníky číst a reagovat na jejich obsah. Žáci mohou také doplnit tyto deníky o obrázky či texty z časopisů / internetu apod. Lze i dodat fotografie (z mobilu) pořízené během hodiny.

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

● Průzkumy

Žáci mohou připravit různé dotazníky pro třídu a rozhodnout, jakým způsobem budou prezentovat své výsledky. Slabší žáci si mohou vybrat jen několik jednoduchých otázek. Své poznatky pak žáci prezentují pomocí grafů, plakátů nebo ústně.

● Brainstorming

Zpracování určitého tématu vyžaduje dostatek času pro žáky, aby mohli přemýšlet o slovech, spojeních, představách, názorech, znalostech apod. týkajících se tématu. Brainstorming lze připravit jako společnou práci ve třídě – psát návrhy na tabuli, nebo v rámci jednotlivých skupin na archy papíru.

Příklad: téma Bankovní loupež

zbraň	_____	lupič	_____	křik
	peníze	_____	ředitel	_____
zákazník	_____	policie	_____	únik
_____	strach	_____	punčocha	_____
_____	_____	vězení	_____	_____

● Opakování

Vytvořte větu obsahující slovo, které si vylosujete na kartičce. Slovo neříkejte, místo toho řekněte 'Píp'. Pokud žáci uhodnou, pokračují s další větou (tedy slovem na kartičce).

● Otevřený konec

Volná řešení, vyjádření rozhodnutí, stanoviska, přístupu – u těchto aktivit neexistuje jedna správná odpověď, ale různé odpovědi podle toho, jak žáci reagují.

● Příběhy

Vymyšlení příběhu se účastní celá třída (Využijte jakýchkoli nápadů, myšlenek, slovní zásoby žáků, zvláště ty vtipné a vzdáleně nesmyslné příspěvky jsou dobré.)

Např. *Jednoho dne...*(učitel se žáků ptá Jaký to byl den? – žáci navrhuji), *jeden muž* (Jak vypadal?) atd. Žáky mezi sebou nesrovnáváme, všichni se mohou účastnit dle svých možností.

Variace: Každý žák dostane kartičku se slovem. Učitel začne a použije slovo ze své kartičky. Žáci pokračují, každý do příběhu zakomponuje své slovo.

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

● Ozvěna

Žáci pracují ve dvojici. Žák 1 čte větu po jednotlivých částech, žák 2 po něm opakuje, aniž by se díval do textu.

Výhody: všichni pracují, tempo a hlasitost přizpůsobí sami sobě, kooperace, méně stresu – pokud žáci chybují, tak ne před celou třídou.

● Diktát

Po skončení čtení učitel žáky seznámí se stručným přehledem či souhrnem toho, čeho se text týkal. Pak tento souhrn čte poměrně rychle, žáci se snaží diktát zaznamenat. Poté v párech spolupracují a na základě svých poznámek se snaží text zkompletovat.

● Pravidla

Jeden žák z každé skupiny neposlouchá (jde např. za dveře). Učitel ostatním vysvětlí gramatické pravidlo, žáci si dělají poznámky, na jejichž základě pak budou pravidlo vysvětlovat těm, co jsou za dveřmi. Ti nakonec pravidlo formulují zpět učiteli.

Nevýhoda: žáci mohou něco chybně vysvětlit – řešení: učitel zaznamená hlavní body na tabuli.

● Čtení textu

- Všichni si přečtou text a zodpoví otázky týkající se informací v textu. Zdatnější studenti dostanou další část textu, tu přečtou, nastudují a podají informaci ostatním, kteří doplňují informace do tabulky.
- Alternativa – text je rozdělen do několika částí, žáci do skupin (počet skupin=počet částí textu). Každá skupina čte svůj kousek textu a snaží se zapamatovat co nejvíce informací. Pak se skupiny přerozdělí na týmy tak, aby v každém týmu byl alespoň jeden reprezentant každé části textu. Učitel čte otázky a žáci zodpovídají otázky (nedívají se již do textu, spolupracují mezi sebou). Vyhrává skupina, která si zapamatovala nejvíce informací z textu.
- Alternativa – texty s čísly a fakty – úkolem je přenést informace do tabulek a grafů (slabší žáci). Zdatnější pak schémata popisují či informace dále transformují do dialogu, zprávy, role play apod.

● Přednáška

Poslechové cvičení – žáci poslouchají nahrávku, dělají si poznámky, podle nich pak píšou zápis (slabší žáci mají některé informace již předtištěné).

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

Rozšíření činnosti pro silnější žáky a podpora pro slabší žáky: Tipy

Čtení

- Ti, co skončí dříve, ať napíší na tabuli novou slovní zásobu s definicemi.
- Přepište část textu v jiném čase / osobě.
- Napište svůj osobní názor na téma / krátké shrnutí textu.
- Sestavte otázky k textu.
- Uvedte předem složitou slovní zásobu a nechte ji napsanou na tabuli pro slabší žáky. Pokud možno, použijte vizuální pomůcky, obrázky.
- Připravte odpovědi v neuspořádané pořadí, s několika odpověďmi navíc – žáci pak volí ty správné.
- Získejte si pozornost žáků k tématu předem, a to pomocí vizuálních pomůcek.
- Rozbijte text na kousky a dejte žákům možnost číst pouze některé z kousků textu.

7. Aktivity pro diferenciaci žáků ve třídě

Poslech

- Nahrajte kousek nahrávky a stanovte 'Mistra slovní zásoby', který vyhledá obtížná slova nebo výrazy ve slovníku, a pak vysvětlí skupině.
- Cvičení typu Pravda / Nepravda – vždy se ptejte 'proč / proč ne', důvody.
- Dejte žákům dostatek času k projednání a promyšlení odpovědi .
- Dejte žákům přepis slyšeného textu (po druhém poslechu).
- V případě doplňovacího cvičení, dodejte slova k výběru včetně dalších navíc, ze kterých žáci vybírají.

Psaní

- Zadávejte tvůrčí úkoly, které žáci mohou vypracovat s ohledem na svou vlastní úroveň
- Označte chyby pomocí symbolů a nechte žáky, ať si je sami opraví.
- Zvyšte limit - počet slov pro vypracování zadání.
- Společně s žáky práci opravte a žáci ji následně úhledně přepíší.
- Snižte limit - počet slov pro vypracování zadání.
- Podporujte používání slovníků.
- Uveďte příklad, než žáci začnou psát.
- Párujte nebo dejte do skupin slabší žáky se silnějšími žáky.

Mluvení

- Požádejte žáky, aby hájili své názory.
- Zakažte snadná slova typu *hezký* apod., snažte se posunovat jejich slovní zásobu na vyšší úroveň.
- Nahrávejte přednes žáků a opravujte chyby či ať si žáci zkusí nejdříve opravit chyby sami, pak s pomocí učitele.
- Párujte žáky s lepší dovedností – motivace.
- Dejte žákům čas na přípravu a zkoušku přednesu.
- Ať si žáci dělají poznámky před tím, než začnou mluvit. Povolte 'čas na rozmyšlenou'.
- Hodnoťte spíše jejich úsilí než správnost projevu.
- Dopřejte slabším žákům více poslechu a času na rozmyšlení před samotnou produkcí vět, myšlenek, odpovědí apod.

8. Užitečné zdroje

<http://zunal.com/index.php>

<http://www.teachervision.fen.com/>

<http://www.teachertube.com/>

<http://www.teachingenglish.org.uk/>

<http://www.englishclub.com/>

http://esl.about.com/od/englishlessonplans/English_Lesson_Plans_for_ESL_EFL_Classes.htm

<http://www.sitesforteachers.com/index.html>

<http://www.world-english.org/>

<http://www.onestopenglish.com/>

<http://www.english-4kids.com/worksheet.html>

<http://teachers.teach-nology.com/index.html>

Zdarma ke kopírování (kartičky, worksheetsy apod.)

<http://www.mes-english.com/>

<http://www.eslbase.com/worksheets.asp>

<http://www.lessonplanspage.com/LA.htm>

<http://www.teach-nology.com/worksheets/>

Hodnocení

<http://www.eelp.org/eportfolio/index.html>

http://www.ecml.at/mtp2/Elp_tt/Results/PagEF/e04.html

http://www.coe.int/T/DG4/Portfolio/?M=/main_pages/levels.html

<http://www.dialang.org> či <http://www.lancs.ac.uk/researchenterprise/dialang/about>

Zdroje s odstupňovanou úrovní angličtiny:

<http://www.sciencenewsforkids.org>

<http://www.nytimes.com/learning/index.html>

<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish>

Dyslexie

<http://www.dyslexiahelp.co.uk/>

<http://www.dyslexia-teacher.com/t6.html>

<http://www.dys-baba.cz/>

8. Užitečné zdroje

Klíčová slova, pod kterými hledat...

differentiation (in class) differentiated instruction

mixed ability (classes)

split classes (jednotřídky)

Daltonský plán (Dalton plan, Dalton education, Dalton school) či <http://www.daltoninternational.org/>

dyslexia

Výuka AJ: tipy

Zprávy:

<http://www.thebigproject.co.uk/news/>

<http://news.bbc.co.uk/>

<http://www.voanews.com/english/index.cfm>

<http://www.reuters.com/>

<http://news.yahoo.com/world>

http://www.upi.com/Top_News/

<http://news.google.com/news?pz=1&ned=us&hl=en&topic=po>

<http://www.guardian.co.uk/>

<http://www.time.com/time/>

Dobré zprávy:

<http://www.happynews.com/>

<http://www.goodnewsnetwork.org/>

Celebrity:

<http://www.people.com/people/>

<http://www.etonline.com/>

Věda:

<http://www.sciencenews.org/>

<http://www.healthnews.com/>

Sport:

<http://espn.go.com/>

<http://www.skysports.com/>

Konverzace - otázky

<http://iteslj.org/questions/>

Vtipy

http://www.ahajokes.com/kids_jokes.html

Hry

<http://www.btinternet.com/~ted.power/games.htm>